

Polèmica a Eivissa sobre la restauració de les esglésies d'arquitectura tradicional

El ciment contra la calç

Una agra polèmica agita les Pitiüses. La rehabilitació d'esglésies d'arquitectura tradicional i emblanquinades de calç, es fa amb pintura plàstica i ciment. Des del Consell Insular defensen aquest procediment, però ja s'han aixecat veus reivindicant la tradició.

Façana principal de l'església de Sant Jordi. La part de dalt sense calç, amb les pedres a l'aire. La part del porxo ja recoberta de ciment.

JOAN CELIA

Les velles esglésies, algunes de les quals mostren només la façana principal emblanquinada, detall que accentua encara més la seva força geomètrica... Tot aquest conjunt meravellós corre perill de desaparèixer ràpidament, sense que les corporacions oficials s'adonin que es tracta d'alguna cosa més important i més rara que la majoria de 'monuments nacionals', les pedres de les quals són protegides per tota classe de disposicions. Cal que les corporacions oficials es preocupin de defensar la meravellosa arquitectura popular d'Eivissa".

Això deia Josep Lluís Sert l'any 1935. Ara, als anys 90, sembla que es comença a fer cas d'aquestes paraules i, gràcies al

Pla de Millorament de Façanes, el Consell Insular d'Eivissa i Formentera va invertir 15 milions de pessetes l'any passat, i n'ha invertits 15 més enguany, per a rehabilitar les esglésies rurals de les Pitiüses. Un esforç ben lloable, si no fos que ha revifat la polèmica sorgida amb la rehabilitació de Can Ros, seu del futur museu etnològic.

Sobre les obres fetes fins ara hi ha opinions per a tots els gustos: des de la gent que troba que és igual, "així aguantaran més temps", fins als qui troben que és una aberració i que segles de la nostra història se'n van amb cada trosset de calç que s'elimina.

El conseller de Cultura d'Eivissa i

Formentera, Joan Marí Tur, creu que "hi ha polèmica quan es fa la restauració d'un edifici perquè sobre gustos no hi ha res escrit. Hi ha molta de gent que voldria un purisme que va des d'emprar les eines del segle XVI, fins a voler que pintàssem l'interior de la catedral de calç. Però estam en el segle XX, i no en el XVI".

De les restauracions, se'n fan càrrec el Consell Insular, l'església i l'ajuntament del poble que alberga l'edifici, amb un 33% del pressupost cada un. Si l'església no pot costejar les obres, és l'ajuntament qui paga el 66%. Fins ara s'han restaurat les esglésies de Sant Miquel, Sant Jordi, Sant Rafel i Santa Lletrudis. D'aquesta darrera s'ha dit que "pareix nova" i que

“ja no és el que era”. Bartomeu Marí, president del TEHP (Taller d'Estudis de l'Hàbitat Pitiús), l'entitat que fins ara s'ha mostrat més combativa, diu que és “una església de la Senyora Pepis”, pels colors forts i vius amb què l'han pintada.

El projecte de rehabilitació no es fa a la bona de Déu. L'encarreguen a un arquitecte, que fa un estudi de l'edifici, exposa el pla de treball i els materials que usarà. Explica què s'ha de substituir i els colors que hi posaran. La Comissió del Patrimoni Històrico-artístic, on hi ha representants del Consell, Museu Arqueològic, ajuntaments, Col·legi d'Arquitectes, Col·

és sana, vol dir que es parla de l'assumpte. I quan es parla d'una cosa, vol dir que la gent hi té interès”.

No tothom coincideix amb aquesta opinió. Ian Kinneer, propietari de l'empresa Restaurotec, especialitzada en la rehabilitació d'antics edificis –actualment està enllestint la rehabilitació del Gran Hotel de Palma, futura seu de la Fundació social de la Caixa–, comenta que la rehabilitació “és reproduir el concepte arquitectònic original, i sempre que es pugui s'han de fer servir els materials originals, si han funcionat bé”. Sobre la rehabilitació d'esglésies que ara es fa Eivissa, opina que

que ens hàgim d'aturar a pensar com es feia una església al segle XVI; estam al segle XX i hem d'aprofitar els avantatges de la tecnologia moderna, procurant de respectar al màxim allò que al segle XX sigui possible”, assenyala el conseller Marí.

A poc a poc les esglésies d'Eivissa es desfan de la seva antiga pell de calç per una nova de ciment i de pintura plàstica. Aquest és un dels punts que més ataquen els defensors d'un “rusticisme folklorista ja passat de moda”, segons el conseller, però amb el qual coincideix Ian Kinneer, que creu que el ciment modern, portland,

Esquerra, lateral de la mateixa església de Sant Jordi, completament tapat de ciment. Dreta, les creus del calvari al porxo; devora comencen a picar.

JOAN CELIÀ

A l'esquerra, sobre el banc del porxo ja s'ha posat ciment. Dreta, les capes de calç que s'han anat superposant s'arranquen a cops de martell i se substitueixen per ciment portland.

JOAN CELIÀ

legi d'Aparelladors, historiadors i arqueòlegs, estudia el projecte i l'aprova o no, segons, i també diu si cal fer-hi cap modificació. L'obra comença després, amb tots els permisos, visats i autoritzacions obtinguts, i el projecte és guardat a l'Arxiu del Patrimoni.

En paraules del conseller, “està tot ben estudiat, ben encarregat, ben pagat, ben meditat i amb tots els permisos legals i municipals i en perfecte ordre”. Malgrat tot, les queixes són un fet. El conseller assenyala que “ningú no deia res quan els edificis queien; i quan es duen activitats de recuperació històrico-artística, com mai en la vida no s'havia fet, hi ha gent que no hi està d'acord. Però la polèmica

“és un desastre; no es pot fer això”. Creu que és un adob a curt terme, però que quan s'hagin de rehabilitar de veres serà un problema. “El que s'hauria de fer és aplicar els mateixos morters i les mateixes pintures, que no són difícils de reproduir. La pintura plàstica, tal vegada la hi posen per una raó concreta, s'hauria de veure... La calç és un material noble que envella i s'endureix; la pintura plàstica, en canvi, crea una pel·lícula que es desprèn aviat”. Aquesta és la qüestió: l'abandó de les antigues tècniques i materials seculars, per uns de nous i fent servir sistemes de treball considerats poc adients al tipus d'edifici en restauració. “Accept totes les discussions, però no puc acceptar

és un material molt dur que no és gaire compatible en rehabilitacions, perquè sol ser més dur que la base. I pot presentar problemes de fissuració, de despresa per manca d'aferrament; no és prou mal·leable. Acaba dient que “surt de les normatives de la rehabilitació usar massa ciment hidràulic”.

Per la seva part, Bartomeu Marí, president del TEHP, defensa l'ús de la calç no solament perquè sempre s'havia fet així fins ara, sinó perquè creu que “emblanquinant amb calç les esglésies i les cases té una funció simbòlica, profilàctica i estètica, però també antropològica, cultural, tècnica. ¿A qui importarà saber què és un forn de calç quan ningú recordi per a què serveix la calç?”

Calç o ciment portland. Aquesta és la qüestió. Pel conseller la solució és fàcil: la responsabilitat de govern i de cultura a Eivissa, la té un determinat partit (PP), que és el que la gent va votar, donant-li tota la confiança. Quan es vulguen fer les coses a gust d'unes determinades persones o d'un determinat col·lectiu ho tenen fàcil: presenten el seu programa dient que pintaran les esglésies de calç, la gent els escoltarà, els votarà majoritàriament i ja podran fer el que voldran.

Carne Planells